

Standard

FairWild

Verzija 2.0

Odobrio Odbor *FairWild*-a 26.8.2010. godine

Objedinjuje sve međunarodne standarde za sakupljanje lekovitog i aromatičnog bilja iz prirode (ISSC-MAP) Verzije 1.0 iz 2007. i *FairWild* standarda, Verzije 1 iz 2006. godine

Naslovna slika: Michler, Pätzold, Cunningham, Cunningham (gornja)
Strohbach, Schippmann, Schippmann (donja)

Ovaj dokument, kao i ostali dokumenti u vezi sa ovim standardom, dostupni su na internet stranici *FairWild*: www.FairWild.org.

Komentari na standard *FairWild*: Verziju 2.0 su dobrodošli. Sve upite i komentare možete slati direktno na adresu: secretariat@FairWild.org

Navod: Fondacija *FairWild*. 2010. *FairWild Standard: Verzija 2.0*. Fondacija *FairWild*, Veinfelden, Švajcarska.

©FairWild Foundation, Switzerland

Umnožavanje ovog dokumenta za obrazovne ili druge nekomercijalne svrhe, odnosno za interne potrebe korisnika standarda *FairWild*, moguće je bez prethodne pisane saglasnosti vlasnika autorskih prava, pod uslovom da je izvor jasno predstavljen i priznat.

Umnožavanje ovog dokumenta radi dalje prodaje ili za druge komercijalne svrhe nije dozvoljeno bez prethodne pisane saglasnosti vlasnika autorskih prava.

Prevod teksta ovog dokumenta sa engleskog na srpski jezik izvršio je TRAFFIC uz finansijsku podršku Evropske unije. I pored maksimalnih napora da se obezbedi tačnost prevoda, u slučaju propusta ili razlike u značenju, kao referentna verzija uzima se verzija na engleskom jeziku.

The English-Serbian translation of this document was undertaken by TRAFFIC with the financial assistance of the European Union. While every effort is made to ensure accuracy of translation, in case of any errors or difference in meaning, the original English version of the document must be taken as the reference point.

Priznanja

Razvoj *FairWild* standarda: Verzije 2.0 rezultat je zajedničkih napora velikog broja organizacija i pojedinaca koji su doprineli svojim znanjem, vremenom i stručnošću da s obzirom kako bi se se trgovina biljem sakupljenim u prirodi učinila što održivijom.

Proces revizije omogućen je velikodušnom finansijskom podrškom Savezne agencije za zaštitu prirode Nemačke (*Bundesamt für Naturschutz, BFN*) i WWF Nemačke. Zahvalni smo osoblju Instituta za marketologiju (IMO) na doprinosu razvoju i testiranju indikatora *FairWild* standarda: Verzije 2.0, kao i Međunarodnoj akademiji za zaštitu prirode, Ostrvo Vilm, Nemačka, domaćinu nekoliko radionica o ovom standardu.

U testiranju ovog standarda na terenu koristila su se iskustava iz projekata koje je podržalo Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj Nemačke (*Bundesministerium Für Wirtschaftliche Zusammenarbeit, BMZ*), zatim projekta o biodiverzitetu kojeg su sprovodili EU i Kina (ECBP), Programa Švajcarske za promociju uvoza (SIPPO), WWF Nemačke, Tradicionalno lekovito bilje, Martin Bauer GmbH & Co., Forum Esencija, *ProFound, Kuendig AG, Bahnhof-Apotheke* Kempten, IUCN Južne Amerike, IUCN/SSC Grupe za specijaliste u oblasti lekovitog bilja, Fondacija za revitalizaciju lokalnih tradicionalnih načina lečenja (FRLHT) iz Indije, Međunarodni centar za integrisani razvoj planinskih područja (ICIMOD) iz Nepala, i *TRAFFIC*. Fondacija *FairWild* saradivala je sa zajednicama, kooperativama sakupljača, istraživačkim institucijama, državnim agencijama i kompanijama koje se bave sakupljanjem, preradom i trgovinom proizvoda iz prirode, čiji nesebičan doprinos procesu revizije visoko cenimo.

Proces revizije sproveli su članovi tehničke komisije Fondacije *FairWild*, a smernice samom procesu dao je Odbor poverenika Fondacije *FairWild*.

Sadržaj

Priznanja.....	iii
1 Uvod	1
1.1 Primenljivost i svrha.....	1
1.2 Struktura standarda <i>FairWild</i> : Verzija 2.0	3
2 <i>FairWild</i> Standard: Verzija 2.0	4
2.1 <i>FairWild</i> principi i kriterijumi za aktivnosti sakupljanja bilja	4
ODELJAK I: ZAHTEVI KOJI SE ODOSE NA SAKUPLJANJE I OČUVANJE DIVLJEG BILJA.....	4
ODELJAK II: PRAVNI I ETIČKI ZAHTEVI	4
ODELJAK III: SOCIJALNI ZAHTEVI I USLOVI ZA PRAVEDNU TRGOVINU	5
ODELJAK IV: ZAHTEVI KOJI SE ODOSE NA UPRAVLJANJKE I POSLOVANJE	6
2.2 <i>FairWild</i> principi i kriterijumi za kupce proizvoda sakupljenih iz prirode	6
Reference	7
ANEKS 1. AKRONIMI I SKRAĆENICE	8

1 UVOD

1.1 Primenljivost i svrha

Standard *FairWild*: Verzija 2.0 odnosi se na aktivnosti sakupljanja bilja iz prirode, s namerom da sakupljači pokažu svoju posvećenost održivom sakupljanju, društvenoj odgovornosti i principima poštene trgovine. Standard objedinjuje i usklađuje Međunarodni standard za održivo sakupljanje lekovitog i aromatičnog bilja iz prirode (ISSC-MAP), verziju 1.0 (MPSG 2007), i Standard *FairWild*, Verziju 1 (MEINSHAUSEN *et al.* 2006), čineći na taj način jedinstven i sveobuhvatan standard *FairWild* za održivo sakupljanje bilja iz prirode.

Svrha ovog standarda je da obezbedi neprekidnu upotrebu i dugotrajan opstanak divljih vrsta i populacija u njihovim staništima, istovremeno poštujući tradiciju i kulturu, pomažući održavanju svih učesnika u procesu, a naročito sakupljača i radnika.

Rastuća potražnja za prirodnim proizvodima u sektoru prehrambene i kozmetičke industrije, zatim u sektorima banjskog i bolničkog lečenja, predstavlja veliki ekološki i socijalni izazov. Veliki pritisak aktuelne i sve veće komercijalne eksploatacije resursa iz prirode može da ugrozi opstanak populacija i vrsta, i može da ugrozi lokalne ekosisteme. Vlade država, poslovni sektor i potrošači prepoznaju da sve manja dostupnost i gubitak resursa iz prirode ugrožava zdravlje i privredu u širem smislu, kao i da podriva mogućnost održavanja sakupljača, koji neretko dolaze iz najugroženijih socijalnih grupa u zemljama porekla. Ekološki, socijalni i ekonomski ciljevi moraju biti ispunjeni, a mora se definisati i najbolja praksa, kako bi se sakupljanje bilja iz prirode učinilo održivim. Standard *FairWild* upravo je i osmišljen kao odgovor na ove izazove.

Standard *FairWild* premošćava prazninu između postojećih opštih smernica za očuvanje i etičkih kodeksa s jedne, i planova za upravljanje sakupljanjem izrađenim za određenu vrstu i lokalne uslove s druge strane. Usvajanjem principa i primenom kriterijuma standarda *FairWild* pomoći će se privatnim kompanijama, državnim agencijama, istraživačkim centrima i zajednicama u identifikaciji i praćenju dobre prakse za sledećih 11 ključnih elemenata održivog sakupljanja bilja iz prirode:

1. Održavanje resursa divljeg bilja
2. Sprečavanje negativnih uticaja na životnu sredinu
3. Poštovanje zakona, propisa i sporazuma
4. Poštovanje običajnog prava i raspodele koristi
5. Unapređivanje poštenih ugovornih odnosa između operatera i sakupljača
6. Ograničavanje učešća dece u aktivnostima sakupljanja bilja iz prirode
7. Obezbeđivanje koristi za sakupljače i njihove zajednice
8. Obezbeđivanje poštenih uslova za sve radnike na poslovima sakupljanja bilja iz prirode
9. Primena odgovorne upravljačke prakse
10. Primena odgovorne poslovne prakse
11. Promocija obaveza kupca

Sadržaj standarda *FairWild*: Verzije 2.0 uključuje sastojke biljnih lekova i drugih botaničkih proizvoda koji potiču od bilja sakupljenog iz prirode:

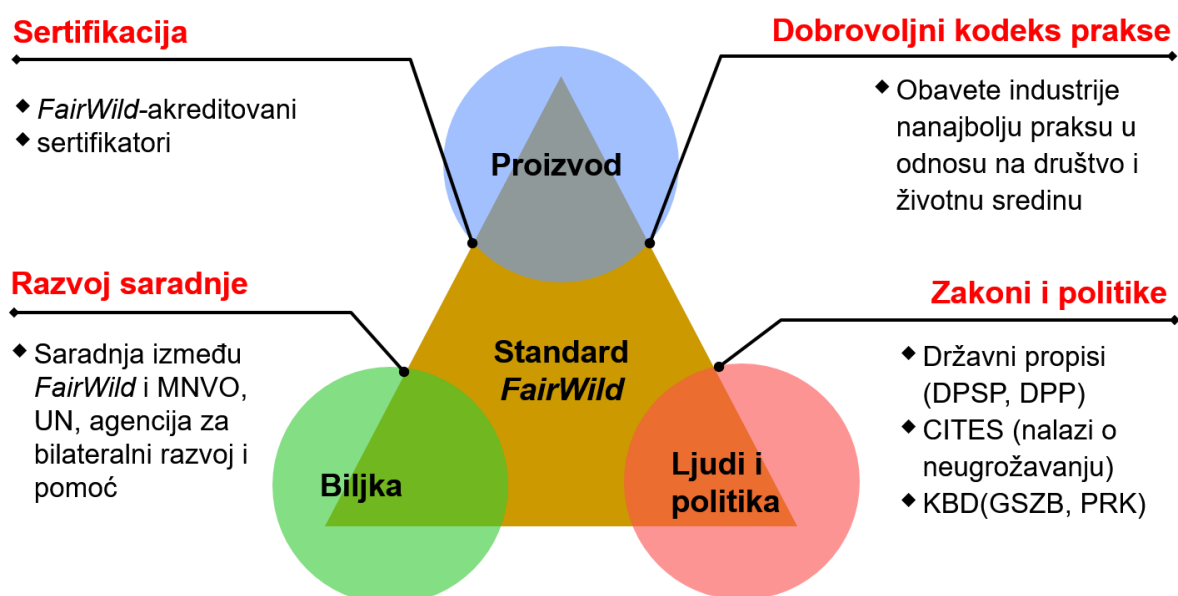
- ✓ Biljke, delovi biljaka i proizvodi od biljaka sakupljenih u prirodnim staništima
- ✓ Gljive i lišajevi sakupljeni u prirodnim staništima

Primena standarda *FairWild* na vrste izvan sadržaja (kao što su izvorno uzgajane, naturalizovane, invazivne i vrste u reintrodukciji) određuje se od slučaja do slučaja.¹ Životinje i proizvodi od životinja, kao što su vosak i med, ne ulaze u sadržaj ovog standard.

Standard *FairWild* urađen je tako da može da se primeni na širok spektar geografskih, ekoloških, kulturnih i trgovinskih uslova u kojima se odvija sakupljanje biljnih resursa iz prirode. Pre svega, odnosi se na sakupljanje biljnog materijala iz prirode za komercijalne namene, ne na lokalno sakupljanje na malo ili za osnovno izdržavanje.

Standard *FairWild* definiše okvir principa i kriterijuma koji se mogu primenjivati na upravljanje divljim vrstama i njihovim staništima, uz istovremeno unapređivanje društveno odgovorne poslovne prakse. Fondacija *FairWild* shvata da će biti potrebni različiti pristupi u implementaciji kako bi se ostvario znatan pozitivan uticaj na održivost biljnih resursa u prirodi, i da bi se podržao širok opseg koristi za zdravlje i izdržavanje, koje zavise od održivog korišćenja divljih vrsta koje se sakupljaju iz prirode (Ilustracija 1). Ti principi i kriterijumi *FairWild*-a mogu se koristiti za/kao:

- davanje smernica u upravljanju resursima
- podršku implementaciji postojećeg regulatornog i okvira programske politike (kao što su nacionalni zahtevi u vezi sa bezbednošću i životnom sredinom, i nacionalne obaveze prema međunarodnim konvencijama)
- osnova za aktivnosti internog monitoringa i izveštavanja (dobrovoljni kodeks dobre prakse)
- podrška sistemu *FairWild* sertifikacije.

Ilustracija 1. Pristupi u implementaciji standarda *FairWild*: Verzija 2.0

Standard *FairWild* predstavlja živ dokument, a njegova periodična revizija zasnivaće se na iskustvima iz implementacije i konsultacijama sa javnošću i zainteresovanim stranama.

¹ Za više informacija, posetiti internet stranicu Fondacije *FairWild* (www.FairWild.org), ili poslati upit (secretariat@FairWild.org).

1.2 Struktura standarda *FairWild*: Verzija 2.0

Verzija 2.0 standarda *FairWild* funkcionalno prati hijerarhiju komponenti prema podeli iz tabele 1.

Tabela 1. Funkcionalna diferencijacija komponenti standarda

Element	Opis
Standard	Set pravila osmišljenih za konceptualizaciju, implementaciju i/ili procenu dobre upravljačke prakse.
Princip	Krovni zakon ili pravilo, koje služi kao osnova za obrazlaganje i delovanje. Principi su eksplicitni elementi cilja.
Kriterijum	Stanje ili aspekt procesa ili sistema, koji treba da se primenjuje kao rezultat poštovanja principa. Način na koji se kriterijumi formulišu treba da urode zaključkom o stepenu usaglašenosti u realnoj situaciji.
Indikator	Kvantitativni ili kvalitativni proverljiv parametar za procenu usaglašenosti aktivnosti sa kriterijumom. U sistemu <i>FairWild</i> svaki indikator (kontrolna tačka) opisuje različite stepene usaglašenosti kako bi se omogućio proces kontrole i pokazao postepeni napredak.

Prilagođeno od Lamerta van Bjuerna i Bloma (1997)

FairWild standard: Verzija 2.0 ima 11 principa i 29 kriterijuma koji se odnose na ekološke, socijalne i ekonomske zahteve za održivo sakupljanje bilja iz prirode. Oni se nalaze u poglavlju 2 ovog dokumenta. Indikatori učinka izvedeni iz pratećeg dokumenta (FWF 2010b) služe kao kontrolne tačke za procenu napredovanja u implementaciji principa i kriterijuma standarda *FairWild*, kao osnova za proveru i internu reviziju, kao i za potrebe sertifikacije u sistemu *FairWild* koju vrše nezavisna tela koja akredituje Fondacija *FairWild*. Detaljne procedure eksterne kontrole, minimalni zahtevi za sertifikaciju, kao i informacije o obeležavanju proizvoda i upotrebi *FairWild* logotipa dostupne su u Fondaciji *FairWild*.

2 FAIRWILD STANDARD: VERZIJA 2.0²

2.1 FairWild principi i kriterijumi za aktivnosti sakupljanja bilja

ODELJAK I: ZAHTEVI KOJI SE ODOSE NA SAKUPLJANJE I OČUVANJE DIVLJEG BILJA	
Princip 1. Održavanje resursa divljih biljaka <i>Sakupljanje biljnih resursa iz prirode vrši se u obimu i do nivoa, kao i na način kojim se osigurava održanje populacija i vrsta u dužem vremenskom periodu.</i>	
1.1	Status očuvanja ciljnih vrsta Status očuvanja ciljnih vrsta i populacija redovno se procenjuje i revidira.
1.2	Sakupljačka praksa zasnovana na znanju Prakse sakupljanja i upravljanja zasnivaju se na adekvatnoj identifikaciji, mapiranju, inventuri, proceni i praćenju ciljnih vrsta i uticaja sakupljanja na te vrste.
1.3	Održivost stepena sakupljanja Stepen (intenzitet i učestalost) sakupljanja ciljnih vrsta ne prelazi sposobnost obnavljanja ciljnih vrsta u dužem vremenskom periodu.
Princip 2. Sprečavanje negativnih uticaja na životnu sredinu <i>Negativni uticaju aktivnosti sakupljanja na druge divlje vrste, područje sakupljanja i susedna područja moraju se sprečiti.</i>	
2.1	Osetljivi taksoni i staništa Retke, osetljive i ugrožene vrste i staništa koja će potencijalno biti pod uticajem sakupljanja i upravljanja ciljnim vrstama identifikuju se i stavljaju pod zaštitu.
2.2	Upravljanje staništem (na nivou predela) Upravljačke aktivnosti koje podržavaju sakupljanje ciljnih divljih vrsta ne utiču negativno na raznovrsnost, procese i funkcije ekosistema.
ODELJAK II: PRAVNI I ETIČKI ZAHTEVI	
Princip 3. Poštovanje zakona, propisa i sporazuma <i>Aktivnosti sakupljanja i upravljanja vrše se u skladu sa sporazumima o zakupu, i u skladu sa relevantnim zakonima, propisima i sporazumima.</i>	
3.1	Zakup, organ upravljanja i pravo korišćenja Sakupljači i upravljači imaju jasno i priznato pravo i ovlašćenje da koriste i upravljaju ciljnim resursima.
3.2	Zakoni, propisi i administrativni zahtevi Sakupljanje i upravljanje ciljnim vrstama u skladu je sa svim međunarodnim sporazumima, kao i sa državnim i lokalnim zakonima, propisima i administrativnim zahtevima, uključujući i one koji se odnose na zaštićene vrste i prirodna područja.
Princip 4. Poštovanje običajnog prava i raspodela koristi <i>Običajno pravo lokalnih zajednica i starosedelačkog stanovništva na korišćenje i upravljanje područjima u kojima se sakupljanje obavlja i ciljnim resursima koji se sakupljaju iz prirode, priznaje se, poštuje i štiti.</i>	
4.1	Tradicionalna upotreba i praksa, pravo na pristup i kulturna baština Lokalne zajednice i starosedelačko stanovništvo sa zakonskim ili običajnim pravom zakupa ili korišćenja održavaju kontrolu, do granica neophodnih za zaštitu njihovih prava, tradicionalnog znanja ili resursa, nad aktivnostima sakupljanja.
4.2	Raspodela koristi Sporazumi sa lokalnim zajednicama i starosedelačkim stanovništvom zasnivaju se na odgovarajućem i adekvatnom znanju o zakupu ciljnih resursa, pravu pristupa, zahtevima koji se odnose na upravljanje i

² Pojmovnik izraza koji se koriste u standardu *FairWild*: Verzija 2.0 uključen je u indikatore učinka iz pratećeg dokumenta (FWF 2010b).

pravednoj i srazmernoj raspodeli koristi između uključenih strana.
--

ODELJAK III: SOCIJALNI ZAHTEVI I USLOVI ZA PRAVEDNU TRGOVINU

Princip 5. Unapređivanje pravednih ugovornih odnosa između operatera i sakupljača

Sakupljači raspolažu strukturama i imaju pristup informacijama potrebnim za zastupanje njihovih interesa, i učestvuju u donošenju odluka u okviru FairWild sistema premija. Nema diskriminacije prema određenim grupama sakupljača.

5.1 Pravedni ugovorni odnosi

Ekonomski odnosi između kompanije i sakupljača pravedni su i transparentni, i omogućavaju sakupljačima da se uključe u donošenje važnih odluka, kao što je korišćenje premija ili cenovna politika.

5.2 Nema diskriminacije sakupljača

Nema diskriminacije prema sakupljačima zasnovane na rasi, boji, etničkom poreklu, veroispovesti, polu ili političkom opredeljenju, a žene se podstiču na registraciju sakupljačke delatnosti.

Princip 6. Ograničavanje učešća dece u poslove sakupljanja divljeg bilja

Sakupljanje i preradu obavljaju sakupljači bez značajnog učešća dece u tim poslovima.

6.1 Deca i mladi sakupljači

Deca se ne angažuju kao sakupljači. Mladi sakupljači nikada ne obavljaju nikakve opasne poslove.

6.2 Sakupljači angažuju decu za poslove sakupljanja

Sakupljači ne angažuju decu kao radnike na ispomoći u poslovima sakupljanja ili prerade.

6.3 Deca pomažu roditeljima u sakupljanju

Deca obavljaju veoma ograničen broj aktivnosti u sakupljanju i to isključivo pod nadzorom.

Princip 7. Obezbeđivanje koristi za sakupljače i njihove zajednice

Posredovanje u trgovini je svedeno na minimum, sakupljačima je garantovana pravedna cena za sakupljena dobra, a socijalni razvoj zajednice podržan je sredstvima iz FairWild fonda premija.

7.1 Pravedna cenovna politika i plaćanje sakupljačima

Posao sakupljanja obezbeđuje dogoročnu isplatu sakupljačima za sakupljeno bilje po pravednim cenama, što podrazumeva transparentan proračun troškova, uključivanje sakupljača u utvrđivanje cenovne politike, održavanje kraćih trgovinskih lanaca i obezbeđivanje blagovremene isplate sakupljačima.

7.2 Korišćenje i administracija FairWild premija

Po prijemu bilo koje FairWild premije, ista se transparentno administrira u fondu premija, a odluke o korišćenju fonda na odgovoran način donose organizacije sakupljača, komisija za zastupanje sakupljača ili izabrani mešoviti odbor FairWild-a, koji okuplja predstavnike zainteresovanih strana.

Princip 8. Obezbeđivanje poštenih radnih uslova za sve radnike na poslovima sakupljanja bilja iz prirode

Poslovi sakupljanja podrazumevaju garantovano dobre uslove rada za sve radnike na aktivnostima sakupljanja bilja iz prirode.

8.1 Osnovno radno pravo za osoblje angažovano na sakupljanju bilja iz prirode

Aktivnost sakupljanja bilja iz prirode poštuje osnovne ljudske vrednosti i prava na rad svih angažovanih radnika.

8.2 Bezbedno radno okruženje za osoblje angažovano na poslovima sakupljanja bilja iz prirode

Bezbedno i čisto radno okruženje je obavezno, uzevši u obzir prevashodno poznavanje industrije i specifičnih opasnosti.

8.3 Pravedni uslovi zapošljavanja osoblja za sakupljanje bilja iz prirode

Operater za sakupljanje bilja iz prirode deluje kao društveno odgovoran poslodavac i obezbeđuje dobre uslove zaposlenja.

ODELJAK IV: ZAHTEVI KOJI SE ODOSE NA UPRAVLJANJE I POSLOVANJE

Princip 9. Primena odgovorne upravljačke prakse

Sakupljanje ciljnih divljih vrsta iz prirode zasniva se na adaptivnoj, praktičnoj, učesničkoj i transparentnoj upravljačkoj praksi.

9.1	Plan upravljanja vrstama/područjima Planom upravljanja vrstama/područjima definišu se adaptivni i praktični upravljački procesi i dobra sakupljačka praksa.
9.2	Inventura, procena i monitoring Upravljanje sakupljanjem bilja iz prirode podržava se adekvatnom i praktičnom inventurom resursa, procenom i praćenjem uticaja sakupljanja.
9.3	Implementacija održivih mera sakupljanja od strane sakupljača Operater sakupljanja bilja iz prirode obezbeđuje da samo obučeni i stručni sakupljači vrše sakupljanje ciljnih vrsta, i prati delotvornu implementaciju važećih instrukcija za sakupljače.
9.4	Obuka i izgradnja kapaciteta Upravljači resursa i sakupljači poseduju određene veštine (obuke, nadzor, iskustvo) za implementaciju odredbi plana upravljanja, i poštuju zahteve ovog standarda.
9.5	Transparentnost i učešće Aktivnosti sakupljanja bilja iz prirode vrše se na transparentan način, u skladu sa planiranjem i implementacijom upravljanja, uz adekvatnu evidenciju i razmenu informacija, kao i uključenjem zainteresovanih strana.

Princip 10. Primena odgovorne poslovne prakse

Sakupljanje resursa iz prirode vrši se tako da se podreže zahtevi kvaliteta, finansijasa i sledljivosti na tržištu, bez žrtvovanja održivosti resursa.

10.1	Specifikacija tržišta/kupca Održivo sakupljanje i rukovanje ciljnim resursima planira se i sprovodi u skladu sa zahtevima tržišta, a s ciljem sprečavanja ili minimizacije sakupljanja proizvoda koji imaju lošu prođu na tržištu.
10.2	Sledljivost Skladištenje i rukovanje ciljnim resursima obavlja se tako da se obezbedi sledljivost od područja sakupljanja do prodaje.
10.3	Finansijska opravdanost i odgovorni trgovinski odnosi Podstiču se mehanizmi za obezbeđivanje finansijske opravdanosti sistema za održivo sakupljanje ciljnih vrsta iz prirode.

2.2 FairWild principi i kriterijumi za kupce proizvoda sakupljenih iz prirode

Princip 11. Promocija obaveza kupca

Kupac proizvoda sakupljenih iz prirode (npr. uvoznik) teži postizanju uzajamno korisnih dugoročnih trgovinskih odnosa sa operaterima sakupljanja bilja iz prirode, zasnovanih na poštovanju, transparentnosti i podršci dobavljačima u aspektima kvaliteta.

11.1	Uzajamno korisni trgovinski odnosi Kupac proizvoda od bilja iz prirode nastoji da održi dugotrajne pravedne trgovinske odnose sa dobavljačima, kojima pruža podršku kroz dostavljanje informacija, obuku i obezbeđivanje povoljnih uslova trgovine.
11.2	Pravedna cenovna politika i FairWild premije Kupac proizvoda sakupljenih iz prirode plaća pravednu cenu i FairWild premiju kao podršku socijalnom razvoju zajednica sakupljača.

REFERENCE

- FWF. 2010a. *Standard FairWild: Verzija 2.0*. Fondacija *FairWild*, Vejnfelden, Švajcarska.
- FWF. 2010b. *Standard FairWild: Verzija 2.0. Indikatori učinka*. Fondacija *FairWild*, Vejnfelden, Švajcarska.
- LAMERTS VAN BJUERN, E.M., I E.A. BLOM. 1997. *Hijerarhijski okvir za formulisanje standarda održivog upravljanja šumama*. Fondacija Tropenbos, Lajden, Holandija.
- MPSG. 2007. *Međunarodni standardi za održivo sakupljanje lekovitog i aromatičnog bilja iz prirode (ISSC-MAP)*. Verzija 1.0. *Bundesamt für Naturschutz (BfN)*, MPSG/SSC/IUCN, WWF Nemačka, i *TRAFFIC (BfN-Skripten 195)*, Bon, Gland, Frankfurt, i Kejmbridž.
- MAJNSHAUZEN F, S. VINKLER, R. BEHI, F. ŠTAUBLI, I K. DIRBEK. 2006. *Standard FairWild, Verzija 1 (11/2006)*. Fondacija *FairWild*, Vejnfelden, Švajcarska.

ANEKS 1. AKRONIMI I SKRAĆENICE

PRK	Pristup i raspodela koristi
BfN	<i>Bundesamt für Naturschutz</i> / Savezna agencija za zaštitu prirode Nemačke
BMZ	<i>Bundesministerium Für Wirtschaftliche Zusammenarbeit</i> / Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju Nemačke
KBR	Konvencija o biološkoj raznovrsnosti
CITES	Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje flore i faune
KDO	Korporativno-društvena odgovornost
PBEUK	Projekat o biodiverzitetu između EU i Kine
FWF	Fondacija <i>FairWild</i>
FRLZT	Fondacija za revitalizaciju lokalne zdravstvene tradicije
DPSP	Dobra poljoprivredna i sakupljačka praksa
DPP	Dobra proizvodna praksa
GSZB	Globalna strategija za zaštitu bilja
MCIRPP	Međunarodni centar za integrisani razvoj planinskih područja
IM	Institut za marketologiju
MNVO	Međunarodne nevladine organizacije
MSOS-LAB	Međunarodni standard za održivo sakupljanje lekovitog i aromatičnog bilja iz prirode
IUCN	Međunarodna unija za zaštitu prirode
LAB	Lekovito i aromatično bilje
GSLB	Grupa specijalista za lekovito bilje pri IUCN/KOV
ŠPPU	Švajcarski program za promociju uvoza
KOV	Komisija za opstanak vrsta
UN	Ujedinjene nacije

I pored maksimalnih napora da se obezbedi tačnost prevoda, u slučaju propusta ili razlike u značenju, kao referentna verzija uzima se verzija na engleskom jeziku